

компаній більш ніж в 70 країнах світу, в яких працюють 181000 штатних співробітників і 500 тисяч страхових агентів із загальною чистим прибутком понад 8 млрд. на рік [1].

Підсумовуючи зазначимо, що інтегровані фінансові посередники відіграють важливу роль на ринку фінансових послуг. Завдяки об'єднанню банків страхових компаній та інвестиційних компаній вони надають значно ширший вибір послуг для своїх клієнтів.

Діяльність фінансових посередників сприяє зменшенню вартості фінансових операцій, підвищує ліквідність фінансових активів, диверсифікує ризик, створює умови для активізації роботи всіх учасників ринку фінансових послуг. Вони позитивно впливають на кругообіг активів у процесі розширеного відтворення, підвищують темпи економічного зростання, стимулюють розвиток торгівлі, виробництва та інших сфер економічної діяльності.

На сьогодні розвиток фінансового посередництва у всьому світі продовжує зростати знаними темпами. Тому для покращення діяльності фінансового посередництва в Україні необхідно, по-перше, розробити відповідні нормативно-законодавчі акти, які б надали можливість фінансовим посередникам якісно розвиватися на ринку фінансових послуг; по-друге, потрібно сформувані сприятливе середовище для розвитку посередницької діяльності; по-третє, необхідно створити такий механізм діяльності посередницьких структур, який би повернув, а потім і збільшив довіру населення до фінансових посередників.

Література:

1. Вікіпедія. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org>
2. Кремень В.М. Діяльність фінансових конгломератів на фінансовому ринку України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / В.М. Кремень. – Суми, 2011. – 23 с.
3. Новикова М.В. Роль міжнародних фінансових конгломератів у процесі становлення українського фінансового ринку / М.В.Новикова // Проблеми системного підходу в економіці. – 2012. – № 2. – С. 56-61.
4. Школьник І.О. Міжнародні фінансові конгломерати на страховому ринку України / І.О. Школьник, В.М. Кремень // Фінанси України. – 2013. – № 2. – С. 110-121.

ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІННЯ НИМ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

СТРІЛЬЧУК Л. В.

кандидат економічних наук, доцент

СТРІЛЬЧУК Ю. І.

студент

*Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна*

Банківській діяльності притаманна ризиковість, яка особливо відчутна в умовах макроекономічної нестабільності. Тому питання управління ризиками являється актуальним і представляє інтерес для дослідження. Одним із ризиків, що

супроводжує банківську діяльність, є процентний ризик – імовірність фінансових втрат у зв'язку зі зміною ставок процента на ринку протягом певного часу.

Ризик зміни процентної ставки – наявний або потенційний ризик для надходжень або капіталу, який виникає внаслідок несприятливих змін процентних ставок. Цей ризик впливає як на прибутковість банку, так і на економічну вартість його активів, зобов'язань та позабалансових інструментів [1]. Оскільки динаміку процентних ставок складно прогнозувати і їм властива мінливість, процентний ризик значно зростає і перетворюється на головне джерело банківського ризику.

Критичний рівень ризику зміни відсоткових ставок визначається ймовірністю того, що середня ставка за залученими коштами банку протягом певного періоду може перевищити середню відсоткову ставку за активами, що призведе до збитків банку.

Чистий процентний дохід банку, а отже, і прибуток банку залежить від ефективності управління даним видом ризику. Управління процентним ризиком – це процес, за допомогою якого банк ідентифікує процентний ризик, проводить оцінку його величини, здійснює його моніторинг і контролює свої ризикові позиції. Важливою складовою діяльності банку з управління процентним ризиком є розроблення заходів щодо зниження ризику. Серед методів зниження процентного ризику слід окремо виділити методи структурного балансування, методику GAP-менеджменту, а також операції штучного хеджування.

Структурне балансування портфелів активів і зобов'язань – це один із методів, з допомогою якого банк фіксує спред і нейтралізує ризик зміни відсоткової ставки. При цьому припускається, що всі відсоткові ставки як за активними, так і за пасивними операціями змінюються однаково та в одному напрямі. Основними параметрами управління відсотковим ризиком за допомогою балансування структури активів і зобов'язань є строки та обсяги.

Збалансована за строками стратегія передбачає встановлення повної відповідності між термінами залучення та розміщення коштів. Така стратегія не максимізує, а стабілізує прибуток, мінімізуючи відсотковий ризик.

Незбалансована за строками стратегія є альтернативним підходом, що надає потенційні можливості одержання підвищених прибутків за рахунок зміни відсоткових ставок. Використання зазначеної стратегії базується на прогнозі зміни швидкості, напряму та величини відсоткових ставок на ринку. Згідно з незбалансованою стратегією управління строки залучення коштів мають бути коротшими за строки їх розміщення, якщо прогноз свідчить про майбутнє зниження відсоткових ставок, і навпаки.

Тактика структурного балансування портфелів активів і пасивів може застосовуватись також і щодо обсягів залучених та розміщених коштів. Сутність підходу зводиться до намагання максимально наблизити обсяги активних і пасивних операцій, які мають однакові строки виконання. До переваг даного підходу можна віднести простоту та доступність, до недоліків – недостатню гнучкість, необхідність проведення реструктуризації балансу у зв'язку зі змінами ринкових ставок. Вимога приведення у відповідність структури активів і пасивів перешкоджає повному врахуванню потреб клієнтів, коли йдеться про укладення кредитних і депозитних угод, потребує деякого часу і може стати неприйнятною для щоденного управління відсотковим ризиком. Проведення збалансованих операцій не завжди відповідає потребам банку.

Тому метод структурного балансування доцільно використовувати у поєднанні з іншими способами управління відсотковим ризиком, оскільки на практиці збалансувати всі позиції за строками та сумами майже неможливо, особливо в умовах макроекономічної нестабільності. Здебільшого метод балансування застосовується щодо найбільших за обсягами операцій.

Одним із способів управління процентним ризиком є геп-менеджмент. І додатний, і від'ємний геп дає банку імовірність отримати більшу маржу, ніж у разі нульового гепу. Геп повинен відповідати тому напрямку руху ставок, який принесе підвищений прибуток. Проте потенційна можливість одержання додаткового прибутку супроводжується підвищенням рівнем відсоткового ризику. Якщо прогноз зміни ставок виявиться неправильним, це може призвести до зниження маржі і навіть до збитків.

Геп є мірою відсоткового ризику, на який наражається банк протягом зафіксованого часового інтервалу. Незалежно від того, додатний чи від'ємний геп має банк, чим більша абсолютна величина гепу, тим вищий рівень відсоткового ризику приймає на себе банк і тим більше змінюється маржа. Темпи зниження показників прибутковості залежать як від величини зміни відсоткових ставок, так і від розміру гепу. Якщо прогнозується зниження ставок, то банку необхідно змінити структуру балансу і перейти від додатного гепу до нульового, завдяки чому вдасться звести до мінімуму відсотковий ризик. Перехід від нульового до від'ємного гепу при зниженні ставок забезпечить підвищення рівня прибутковості, але супроводжуватиметься підвищенням ризиком.

В процесі управління гепом необхідно досягти відповідності між видом гепу та прогнозом зміни напрямку, швидкості й рівня відсоткових ставок. Отже, необхідною умовою використання зазначеного методу є наявність надійного прогнозу та передбачуваність економічної ситуації. Якщо спрогнозувати зміну відсоткових ставок неможливо, доцільніше буде застосувати стратегію нульового гепу, значно знизивши завдяки цьому відсотковий ризик.

Відношення кумулятивного гепу в кожному періоді до розміру працюючих активів дозволяє розрахувати індекс процентного ризику. Даний індекс показує, яка частина активів при додатному гепі чи пасивів при від'ємному гепі наражається на ризик зміни процентної ставки і може змінити свою вартість та вплинути на розмір банківського прибутку.

Як метод управління гепом використовується дюрація портфеля. Оцінка середньозваженого строку погашення (дюрації) дає можливість застосувати удосконалений інструментарій аналізу активів та зобов'язань, чутливих до змін відсоткових ставок. В основі методу лежить розрахунок дюрації стосовно всіх надходжень грошових коштів за активами та всіх виплат за пасивними операціями, які направляються вкладникам, кредиторам і акціонерам банку.

Слід відзначити, що геп-менеджмент має ряд недоліків:

- передумовою ефективного використання методу геп-менеджменту є якісний прогноз зміни ринкових процентних ставок, якого на практиці досягти складно.
- в умовах нульового гепу немає гарантії щодо повного захисту від процентного ризику. Наприклад, під час економічного зростання процентні ставки за активами зростають швидше, ніж за пасивами, а під час спаду – навпаки.

- перехід від від'ємного гепу до додатного чи навпаки потребує витрат часу.

Отже, дані недоліки негативно впливають на процес управління процентним ризиком. У зв'язку з цим доцільно було б застосовувати поряд з геп-

менеджментом також і методи штучного хеджування за допомогою форвардних контрактів, ф'ючерсних контрактів, опціонів та свопів.

Форвардний контракт за відсотковими ставками – це двостороння угода, в якій фіксується відсоткова ставка за кредитом, що його буде надано на визначену дату в майбутньому [2, с. 295]. Форвардні угоди також можуть бути укладені за депозитними операціями.

Ф'ючерсний контракт на відсоткові ставки – це угода між продавцем (покупцем), з одного боку, та кліринговою палатою ф'ючерсної біржі, з іншого, про поставку (прийняття) стандартної кількості грошових коштів під визначену відсоткову ставку на конкретну дату в майбутньому [2, с. 301].

Опціон відсоткових ставок являє собою угоду, яка дає право покупцеві на одержання кредиту за ставкою, що не перевищує фіксованої верхньої межі, або право інвестування коштів під ставку, не нижчу за встановлену нижню межу, у певний момент в майбутньому або протягом наперед визначеного періоду.

Продавець опціону встановлює опціонну премію залежно від вірогідної майбутньої тенденції щодо динаміки відсоткових ставок та тривалості часового періоду, який покриває опціон.

Відсотковий своп є контрактною угодою між двома сторонами про обмін відсотковими платежами в розрахунку на визначену суму, яка має на меті встановлення нижчих витрат запозичення. Існують два типи відсоткових свопів. Прості свопи передбачають обмін фіксованої відсоткової ставки на плаваючу чи навпаки. Базисні свопи передбачають обмін плаваючої ставки на плаваючу, але розраховану на основі іншої базової ставки. Використання свопів відсоткових ставок допомагає знизити рівень чутливості активів чи пасивів банку до коливань ринкових ставок, досягти відповідності між строками їх строками дії.

Отже, одним з основних завдань управління процентним ризиком банку є визначення ступеня припустимості та виправданості ризику, а також методів його оптимізації. В сучасних умовах в процесі управління процентним ризиком доцільно застосовувати поєднання різних методів управління.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України // Постанова Правління Національного банку України від 02.08.2004 р. № 361.

2. Фінансовий менеджмент у банку : підручник / Л. О. Примостка. – 3-тє вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2012. – 338 с.

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ РАБОТЫ С ПРОБЛЕМНЫМИ АКТИВАМИ БАНКОВСКИХ СИСТЕМ

СУШКО Н. М.

кандидат экономических наук, доцент

Киевский национальный торгово-экономический университет

г. Киев, Украина

Стабильность экономического роста в любой стране зависит от возможности банковской системы обеспечивать потребности хозяйствующих субъектов